

Nota

Programma van maatregelen

Ruïen (Kluisbergen) – Grote
Herreweg 190
(Prov. Oost-Vlaanderen)

Auteur: Bert MESTDAGH
Projectcodes: 2026C183

- **Administratieve gegevens**

Erkend archeoloog	Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Redactie:	Siel Leemans
Locatiegegevens	Ruien (gemeente Kluisbergen), prov. Oost-Vlaanderen, Grote Herreweg 190
Kadastergegevens	Kluisbergen, Afdeling 1 Sectie B, percelen 418g en 421c.
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied	X: 88188,278 – Y: 163269,976 X: 88090,973 – Y: 163143,603
Proefsleuvenonderzoek	2026C183
Uitvoer proefsleuvenonderzoek, datum	13/04/2026
Relevante termen thesauri	Landelijk onderzoek, Ruien, vooronderzoek, proefsleuvenonderzoek, middeleeuwse periode
Alle betrokken actoren:	Bert Mestdagh (veldwerkleider, archeoloog), Corneel Deneef (archeoloog),

- **Aanleiding vooronderzoek**

➔ Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek (projectcode 2024I398)¹

- **Resultaten vooronderzoek**

➔ Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek (projectcode 2024I398)²

➔ Zie het bijgevoegde verslag van resultaten proefsleuvenonderzoek (projectcode 2026C183)

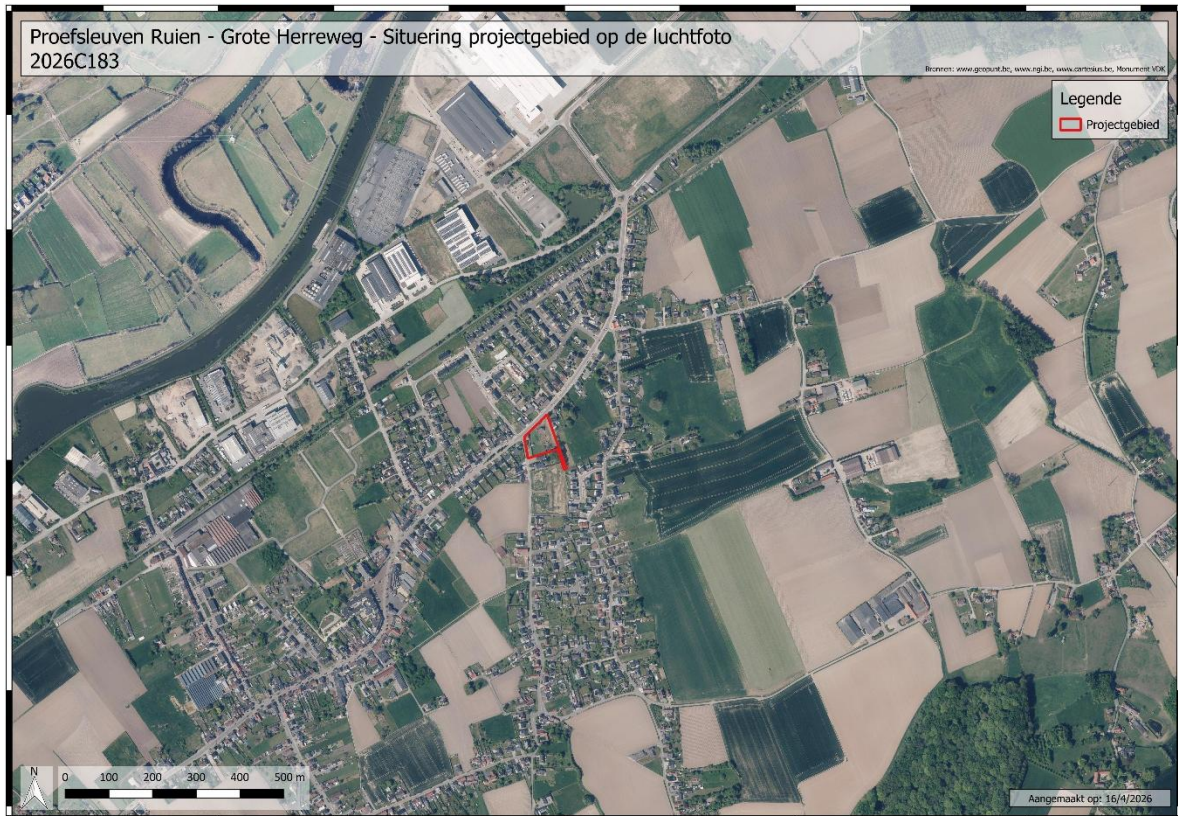
¹ De Nutte 2024a-b. Geconsulteerd via <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/31041>.

² Ibidem.

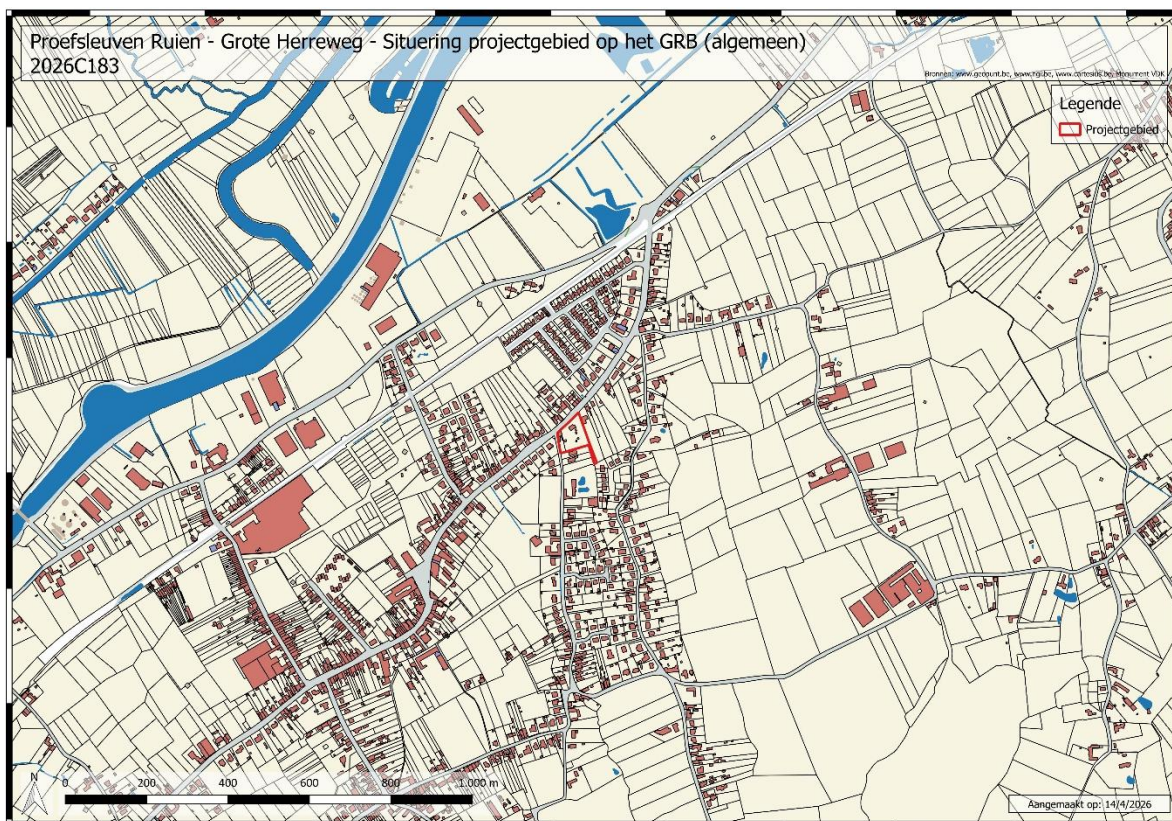
- **Inleiding**

In het kader van de geplande verkavelingsaanvraag te Ruien Grote Herreweg 190 werd na een uitgebreide bureaustudie een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

Op basis van de bureaustudie en het proefsleuvenonderzoek kan een uitgebreide archeologische interpretatie worden opgemaakt voor het projectgebied.

Figuur 1: Situering van het projectgebied en de onderzoekszone op een recente luchtfoto (Bron: Geopunt.be).

Figuur 2: Het GRB met aanduiding van het projectgebied.

• Volledigheid van het vooronderzoek

Het projectgebied is gelegen te Ruien (gemeente Kluisbergen) op de overgang van de Scheldevallei en de Vlaamse Ardennen. Het onderzoek vond plaats op een hellend terrein (het daalt richting het noorden waar de Schelde stroomt). Verder zuidwaarts bevinden zich hogere landschapsdelen die deel uitmaken van de Vlaamse Ardennen.

Na het bureauonderzoek volgde een vooronderzoek met ingreep in de bodem onder de vorm van proefsleuven (2026C183), uitgevoerd conform de code van Goede Praktijk. Er zijn in totaal 9 proefsleuven uitgegraven. Zeven ervan hebben een noord-zuid oriëntatie. Twee sleuven zijn haaks georiënteerd. De sleuven zijn ca. 2m breed. De onderlinge afstand bedraagt ca. 12 tot 15m van middelpunt tot middelpunt. Aansluitend bij proefsleuf 2 is een kijkvenster uitgegraven. Omdat in het noordwesten van het projectgebied al een beton van de geplande werken was aangelegd, met daarrond de nodige nutsvoorzieningen en er bijkomend een nog niet gesloopte stal aanwezig was, moest het proefsleuvenplan hier grondig worden aangepast. Er werd voor gekozen om de proefsleuven zo veel mogelijk rond en tussen deze obstakels uit te voeren.

Via de beschreven methodiek werd in totaal 556,41 m² verdiept tot op het archeologisch relevante niveau. Dit betekent dat 11,41 % van het projectgebied totale projectgebied (oppervlakte 4875,84 m²) archeologisch werd getoetst. Van deze oppervlakte maakt ook de lange strook in het zuidoosten van het projectgebied, die geen deel uitmaakt van de door

proefsleuven onderzochte oppervlakte, deel uit. Op die manier is ruim voldaan aan de oppervlaktecriteria en is dus een statistisch representatief beeld van de ondergrond verkregen.

Figuur 3: Het gerealiseerde proefsleuvenplan.

- **Aanwezigheid en waardering van een archeologische site**

Op basis van de bureaustudie en het proefsleuvenonderzoek kan een uitgebreide archeologische interpretatie worden opgemaakt voor het projectgebied.

Het proefsleuvenonderzoek leverde verspreid over het terrein verschillende sporen op. Centraal werd een palenrij geregistreerd. Mogelijk wijst deze op de aanwezigheid van een gebouw, maar tijdens dit onderzoek kon dit niet verder worden afgebakend. Ten zuiden ervan ligt een greppel. Andere sporen omvatten verspreide kuilen en verschillende vermoedelijke extractiekuilen voor het winnen van leem. De verschillende sporen zijn vermoedelijk afkomstig van een erf dat op basis van het verzamelde vondstmateriaal in de (volle) middeleeuwen te dateren is. Eén scherf lijkt ouder (mogelijk vroege middeleeuwen). Eén context, met daarin een steengoedrand, is vermoedelijk te linken met de postmiddeleeuwse bewoning binnen het projectgebied. De silexafslag vertelt een verhaal dat los staat van de aangetroffen sporen. Deze wijst erop dat ook de prehistorische mens in dit landschap aanwezig was. De aard van hun aanwezigheid is op basis van een individuele silexvondst niet te achterhalen.

Figuur 4: Sporenkaart.

Op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek en de aard van de geplande werken, met name een verkaveling die een maximale verstoring van het archeologisch niveau veroorzaakt, wordt **een zone van 2967 m²** geadviseerd voor verder archeologisch onderzoek in de vorm van een vlakdekkende opgraving (Figuur 5).³ De opgraving is gericht op het onderzoek van de verschillende paalsporen, kuilen, extractiekuilen en een greppel die zijn aangetroffen tijdens het vooronderzoek binnen hun landschappelijke context. Vermoed wordt dat er zich binnen het onderzoeksgebied een erf uit de (volle) middeleeuwen bevindt. De grenzen van de advieszone zijn dan ook gebaseerd op de concentratie van aanwezige sporen binnen het projectgebied.

Er kan dus 1909 m² op basis van het proefsleuvenonderzoek worden vrijgegeven in functie van de geplande werken zoals opgenomen in de archeologienota.

Figuur 5: Het proefsleuvenplan met markering van de advieszone voor een vlakdekkende opgraving, de niet gemarkeerde zone die binnen het projectgebied valt wordt geadviseerd richting vrijgave.

³ Op basis van het vastgestelde sporenbestand zou ook de noordwestelijke hoek van het projectgebied (met uitzondering van de recent nog bebouwde zone) in dit advies zijn opgenomen. Omdat hier echter reeds een betonplaat was gerealiseerd in het kader van de geplande werken, werd dit deel van het projectgebied in overleg met de verantwoordelijke erfgoedconsulent van Onroerend Erfgoed uit het advies weggelaten.

- **Vraagstelling**

Het doel van het verder onderzoek is het achterhalen van de exacte aard en omvang van de archeologische site die werd aangetroffen in de ondergrond. Kennis daarvan kan bijdragen tot een beter begrip van de geschiedenis van de regio. Hiertoe worden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen voorgesteld:

- Hoe is de bodemopbouw en heeft dit invloed op de bewaring van de sporen?
- Stammen de archeologische sporen en artefacten uit één of meerdere perioden en is er een chronologie op te stellen?
- Wat is de aard van de archeologische site, sporen en/of artefacten (bewoning, funerair, ambachten, ontginning...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Wat is de link tussen de vindplaats en het landschap?
- Kon de omvang van de volledige archeologische site worden achterhaald? Zo ja, is er een vorm van afbakening herkend (zoals greppels of palissaden)?
- Werden gebouwen(plattegronden) herkend en zijn die binnen gekende typologieën in te passen? Kunnen er uitspraken gedaan worden met betrekking tot de functionele en constructieve aspecten per fase? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen? Wat zijn de afmetingen van de aangetroffen plattegrond?
 - Wat is de bewaringsdiepte van de paalsporen?
 - Wat is de datering van het gebouw(plattegrond)?
 - Wat zegt de materiële cultuur van de nederzetting over de functie van de nederzettingen?
- Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit dezelfde periode of heeft de site een afwijkend karakter?
- Is er tijdens de archeologische opgraving informatie verkregen over de vegetatie binnen en rond de site en wat zegt dit over de menselijk activiteiten in de omgeving?
- Wat is de aard en datering van het vondstmateriaal?
- Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën?
- Kan op basis van de aangetroffen sporen een verwachtingspatroon voor de omliggende percelen opgemaakt worden?

- **Plan van aanpak**

Het te volgen archeologische traject bestaat uit de **vlakdekkende opgraving** van de hierboven reeds beschreven advieszone. Als gevolg van de gefaseerde uitvoering van de geplande werken, waarbij niet alle kavels gelijktijdig zullen worden gerealiseerd, zal dit in twee fasen moeten worden uitgevoerd. Concreet bestaat de uit te voeren opgraving tijdens fase 1 uit de integrale advieszone voor de vlakdekkende opgraving met uitzondering van een stal, inclusief buffer van ca. 1 m, die nog tot het verkavelen van het betreffende perceel in gebruik zal blijven. De oppervlakte van fase 1 bedraagt ca. 2.907,7 m². Fase 2 is beperkt tot een oppervlakte van 59,3 m². Na het afronden van elke fase zal een archeologierapport en eindverslag worden opgeleverd.

Figuur 6: Advieszone voor de vlakdekkende opgraving met markering van fase 1 en fase 2.

Afhankelijk van de praktische uitvoering van beide fasen van de vlakdekkende opgraving kan geopteerd worden voor een uitvoering in één of meerdere opgravingsvakken. Hierbij is het van belang dat deze een voldoende grote omvang hebben om een optimaal ruimtelijk inzicht te verkrijgen tijdens het terreinwerk. Concreet wil dit zeggen dat aangetroffen sporen of structuren steeds in hun geheel worden opgegraven. Het couperen gebeurt pas wanneer de aangetroffen structuren volledig zijn vrij gelegd.

Men dient te vermijden dat het opgravingsvlak langdurig ongeregistreerd blijft en door extreme weersomstandigheden (vb. droogte of overvloedige regen) beschadigd wordt. Wanneer

grondwater de registratie en het onderzoek van diepere sporen sterk (cf. de Code) bemoeilijkt of onmogelijk maakt, dienen maatregelen met betrekking tot het grondwater te worden genomen. Opgravingsvlakken kunnen enkel door zwaar materieel worden betreden nadat het is geregistreerd en na goedkeuring door de veldwerkleider. Aangetroffen structuren worden in hun geheel opgegraven. Indien gewerkt wordt met werkputten en een structuur wordt deels in het vlak aangetroffen, dan dient er lokaal uitgebreid te worden in de volgende werkput om de structuur in zijn totaliteit te kunnen registreren. Er worden voldoende profielen aangelegd om de stratigrafische bodemopbouw van het plangebied te registreren, de profielen worden steeds gekoppeld met de archeologische sporen in het vlak. Couperen van sporen behorende tot één structuur kan pas na registratie van de volledige structuur. Dagelijks is een geüpdatet sporenplan beschikbaar. Het vlak en de afgegraven aarde dienen onderzocht te worden met een metaaldetector.

Alle graafwerken gebeuren onder begeleiding van minstens één archeoloog. Het afgraven van de grond gebeurt laagsgewijs en tot op het archeologisch relevante niveau. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Hierop worden geen afwijkingen voorzien.

- **Natuurwetenschappelijk onderzoek**

Staalname en conservatie dienen te gebeuren volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk.

- **Pollen**

Analyse van pollen kan een beeld schetsen van de vegetatie in het landschap rond de vindplaats. Ook kan het een informatie verschaffen over voedselgewassen die in de omgeving werden geteeld en de invloed van de mens op de oorspronkelijke vegetatie.

- **Macroresten**

Analyse van macroresten helpt een beeld schetsen van de vegetatie op de vindplaats en kan ook info geven over voedselbronnen die de bewoners gebruikten of verbouwden.

- **Zeefstalen**

Door het inzamelen van zeefstalen kunnen niet enkel de grotere archeologische vondsten, maar ook kleine fragmenten ingezameld worden. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om klein dierlijk botmateriaal (vis, kleine zoogdieren) of verkoolde zaden en vruchten.

- **¹⁴C**

Via een ¹⁴C-analyse op organisch materiaal kan de ouderdom achterhaald worden van de pakketten waarin het fragment ingesloten zit.

- **Dendrochronologie**

Op basis van de jaarringen van hout is informatie te verkrijgen over de ouderdom van de vindplaats.

- **Bulkstalen**

Het is aangewezen om voldoende bulkstalen in te zamelen van de verschillende contexten. Bulkstalen zijn algemene monsters die in de loop van de verwerking kunnen aangewend worden voor diverse toepassingen.

De selectie van objecten voor conservatie gebeurt zoveel mogelijk in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Conservatie kan hier worden ingeschakeld in functie van meer gedetailleerde identificatie.

- **Criteria**

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling beantwoord kan worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Schatting totale duur en kostenraming**

Er wordt geschat dat een ervaren opgravingsploeg het onderzoek kan afronden in ca. 7 werkdagen, afhankelijk van de weeromstandigheden. Een gedetailleerde kostenraming kan geraadpleegd worden in de privacyfiche.

Voor het natuurwetenschappelijk onderzoek wordt rekening gehouden met minstens 15% van het voorziene bedrag ter uitvoering van de opgraving. Stalen genomen in het kader van natuurwetenschappelijk onderzoek worden eerst gewaardeerd (assessment). Op basis van de resultaten van het assessment wordt een analyseprogramma opgemaakt van de stalen die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voor dit natuurwetenschappelijk onderzoek dient rekening gehouden met minstens volgende natuurwetenschappelijke posten:

- ¹⁴C-datering
- Palynologisch onderzoek (aantal tellingen per staal conform CvGp)
- Macrorestenonderzoek (aantal tellingen per staal conform CvGp)

- **Gewenste competenties**

- Eén veldwerkleider. Hij/zij:
 - Dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°);
 - Beschikt over minstens 220 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV, waarvan minstens 80 werkdagen op landelijke sites in de zand(leem)streek en heeft kennis van colluviale processen.
- Twee assistent-archeologen. Hij/zij;
 - Dient houder te zijn van een diploma zoals omschreven in het archeologiebesluit (artikel 12, 1°);
 - Beschikt over minstens 120 werkdagen opgravingservaring, aangetoond via CV

Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een aardkundige betrokken bij het veldwerk, deze dient echter niet permanent op het terrein aanwezig te zijn. Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider en een aardwetenschapper ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog.

- **Deponering**

Het archeologisch ensemble zal gedurende het onderzoek bewaard worden bij de aannemer archeologie. Na volledige afronding van het onderzoek zullen met de grondeigenaar de nodige afspraken gemaakt worden over een definitieve deponeringsplek. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).